

Zeman, Tomáš

Pozdně římské osídlení germánské osady ve Vlčnově-Dolním Němčí

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada archeologická. 2003-2004, vol. 52-53, iss. M8-9, pp. [191]-213

ISBN 80-210-3665-6

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113677>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

TOMÁŠ ZEMAN

POZDNĚ ŘÍMSKÉ OSÍDLENÍ GERMÁNSKÉ OSADY VE VLČNOVĚ-DOLNÍM NĚMČÍ

Na rozhraní katastrů obcí Vlčnova a Dolního Němčí (okr. Uherské Hradiště) provedla v letech 1972–1980 Katedra archeologie FF UJEP v Brně pod vedením R. M. Perničky systematický výzkum archeologické lokality v trati „Dřínky“. Na celkové ploše 1 455 m² se podařilo odkrýt minimálně dvoufázově osídlené sídliště s uceleným souborem zástavby, čítající 35 objektů a 168 kůlových jamek (PERNIČKA 1980; 1981a,b). Na západní straně protáhlého údolí rozděleného bezejmenným potůčkem byla zjištěna mladořímská osada s dvorcovým uspořádáním, zatímco na protilehlé východní straně bylo v počátečních etapách projektu doloženo přežívání sídliště v pozdní době římské v podobě několika izolovaných zahloubených sídlištních objektů (obr. 1). Jedná se o hospodářské a odpadní jámy O 1, O 3, malé ohnišťové jamky J 1 – J 3, několik volných kůlových jamek a nálezy z povrchových kulturních vrstev a sběrů.

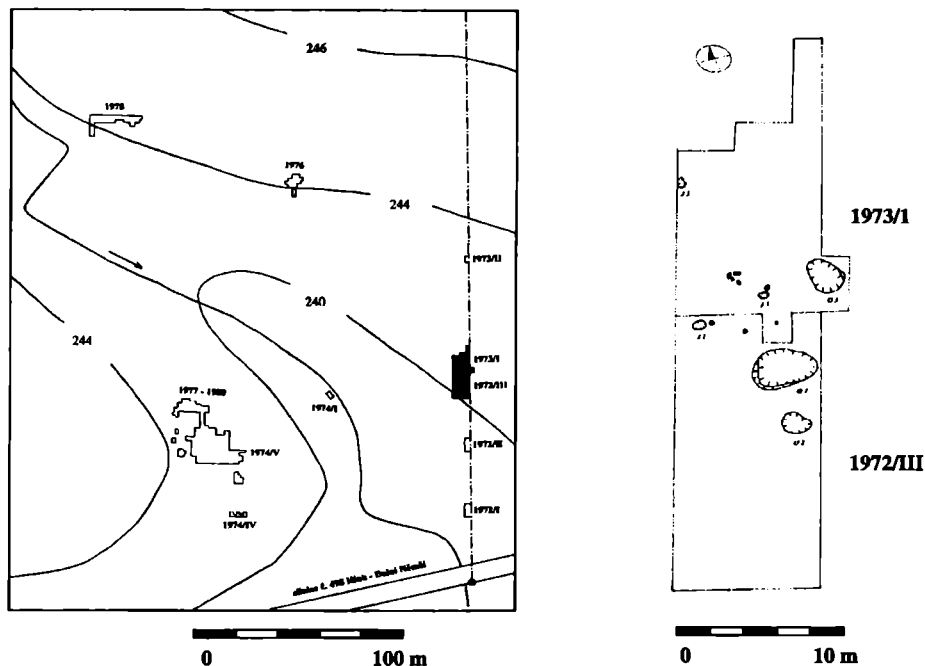
Popis objektů (materiál je uložen v depozitáři ÚAM FF MU v Brně):

Objekt 01 (sektor A 154–158/0–5)

Jáma oválného půdorysu o rozměrech 478 x 308 cm orientovaná delší osou ve směru Z-V. Strmé stěny objektu spadaly k téměř rovnému dnu v hloubce 60–65 cm. Přibližně uprostřed vnitřní plochy bylo zachyceno kruhové ohniště o průměru 70 cm. Tmavá humusovitá výplň objektu obsahovala keramiku, uhlíky a množství zvřecích kostí.

Nálezy:

1. zlomek horní části misky s límcovitě vytaženým okrajem hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 01–1/1) – obr. 4:1.
2. zlomek horní části misky s límcovitě vytaženým okrajem hrubé keramiky, barva tmavě šedá (i.č. 01–4/6) – obr. 4:3.
3. nízký mšovitý hrnec hrubé keramiky s ven vyhnutým okrajem, okraj zdobený protlačovanými prstovými důlky, barva šedá až černá (i.č. 01–3/2, 72–55, 72–55/1) – obr. 3:1.
4. dvojkónická ostrohranná miska z jemné hlazené keramiky, barva šedá (i.č. 01–4/1).
5. miska esovitě profilace s ven vyhnutým okrajem hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 01–3/1, 72–50) – obr. 3:6.
6. zlomek horní části kónické misky standartní keramiky se zataženým okrajem, barva šedočerná (i.č. 01–3/6) – obr. 4:4.

Obr. 1. Celkový plán výzkumu sídliště ve Vlčnově-Dolním Němčí a výsek pozdně římského osídlení Němčí (černě označeno sídliště z pozdní doby římské, čerchovanou čarou základní osa zaměření výzkumu).

7. zlomek horní části kónické misky standartní keramiky, barva hnědá (i.č. 01-5/1).
8. zlomek horní části kónické misky hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 01-3/8) – obr. 4:2).
9. zlomek horní části hrnce esovitě profilace standartní keramiky, barva šedočerná (i.č. 01-3/3) – obr. 3:5.
10. zlomek horní části hrnce esovitě profilace standartní keramiky s ven vyhnutým okrajem zdobeným prstovými důlky s nehtovými vrypy, barva šedočerná (i.č. 01-4/4) – obr. 3:2.
11. zlomek horní části hrnce esovitě profilace standartní keramiky s ven vyhnutým okrajem, zbytek oválného důlku na výdutí, barva šedočerná (i.č. 01-4/2) – obr. 3:4.
- 12.-13. 2 zlomky ven vyhnutých okrajů hrnců standartní keramiky, barva šedá (i.č. 01-3/4, 01-4/3) – obr. 3:7, 3:8.
14. zlomek mírně ven vyhnutého okraje nádoby standartní keramiky, barva hnědošedá (i.č. 01-1/2).
15. zlomek ven vyhnutého okraje nádoby standartní keramiky, barva hnědá (i.č. 01-6/3).
- 16.-18. 3 zlomky ven vyhnutých okrajů hrnců hrubé keramiky, barva šedá a hnědá (i.č. 01-4/5, 01-6/1, 01-6/2) – obr. 3:3, 3:9.
19. zlomek zataženého okraje misky hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 01-3/7) – obr. 4:6.
20. zlomek zataženého okraje misky leštěné tuhované keramiky, barva černá (i.č. 01-4/7) – obr. 4:5.
- 21.-24. 4 zlomky z výdutí nádob standartní keramiky, zdobené prstovými důlky s nehtovými vrypy, barva hnědá (i.č. 01-3/9, 01-3/10, 01-6/4, 01-6/13) – obr. 4:9-12.
25. zlomek z výdutě nádoby standartní keramiky, zdobený prstovými důlky s nehtovými vrypy, barva tmavě šedá (i.č. 01-3/11) – obr. 4:13.
- 26.-27. 2 zlomky z výdutí nádob standartní keramiky, zdobené trojúhelníkovitými vrypy a rytými liniemi, barva šedočerná (i.č. 01-7/3, 01-7/5) – obr. 4:14-15.
28. zlomek z výdutě nádoby standartní keramiky, zdobený rytým zavěšovaným trojúhelníkem vyplněným vrypem, barva černošedá (i.č. 01-7/4) – obr. 4:16.

29. zlomek z výdutě nádoby leštěné tuhované keramiky, zdobený plastickým žebrem, barva černá (i.č. 01–1/3) – obr. 4:7.
30. zlomek z výdutě nádoby leštěné tuhované keramiky, zdobený horizontální rýhou, barva černá (i.č. 01–7/2).
31. zlomek z výdutě nádoby standartní keramiky, zdobený horizontální rýhou, barva hnědočerná (i.č. 01–1/4) – obr. 4:17.
32. zlomek okraje z cedníku hrubé keramiky, barva tmavě šedá (i.č. 01–3/5) – obr. 3:8.
33. zlomek rovného dna hrnce hrubé keramiky, průměr 12 cm, barva hnědá (i.č. 01–3/14).
34. zlomek rovného dna hrnce hrubé keramiky, barva šedoohnědá (i.č. 01–4/9) – obr. 4:8.
- 35.–36. 2 zlomky rovných dn nádob standartní keramiky, barva šedočerná (i.č. 01–3/15, 01–4/8).
- 37.–38. 2 zlomky odsazených dn hrnců standartní keramiky, barva šedočerná a hnědá (i.č. 01–3/16, 01–6/5).
39. střep z výdutě s částí lomu z nádoby jemné plavené keramiky, točené na kruhu, barva světle šedá (i.č. 01–7/6).
- 40.–41. 2 zlomky z výdutí zásobnic nebo velkých hrnců, povrch velmi porézní, masa střepu přepálená, vylehčená, barva šedá (i.č. 01–4/13, 01–7/27).
- 42.–53. 12 zlomků z výdutí nádob hrubé keramiky, barva šedá, šedoohnědá, hnědočerná (i.č. 01–1/8, 01–1/13, 01–3/23–3/28, 01–5/2, 01–5/3, 01–7/26, 01–7/28, 01–7/29).
54. zlomek z výdutě nádoby hlazené tuhované keramiky, barva černá (i.č. 01–6/6).
- 55.–134. 79 zlomků z výdutí nádob standartní keramiky, barva šedá, hnědá, šedočerná (i.č. 01–1/6, 01–1/7, 01–1/9–1/12, 01–2/1, 01–2/2 ad.).
135. intruze – 2 neolitické střepy z okrajů nádob (i.č. 01–4/10, 01–7/1) a čepelka štípané industrie (bez i.č.).

Objekt 03 (sektor A 160–164/0–2; B 160–164/0–2)

Jáma oválného až vejčitého půdorysu o rozměrech 280 x 112 cm orientovaná ve směru S-J se strmými stěnami a rovným dnem v hloubce 50 cm. Tmavá humusovitá hlína výplně obsahovala keramiku a zvířecí kosti.

Nálezy:

1. zlomek horní části dvojkónické urny s ostře ven vyhnutým okrajem, vytáčené na kruhu, barva šedočerná (i.č. 03–1/1) – obr. 5:9.
2. polovina miniaturní terinovitě nádoby leštěné keramiky s ostrým lomem na výduti, barva černá (i.č. 03–2/2, 03–2/18) – obr. 5:2.
3. zlomek nižší kónické misky se zataženým okrajem, povrch hrubě ohlazený, barva šedá (i.č. 03–1/13) – obr. 6:3.
4. zlomek nižší misky se zataženým okrajem, povrch hrubě ohlazený, barva šedočerná (i.č. 03–1/14) – obr. 6:5.
5. zlomek větší mísy se zataženým okrajem, povrch hrubě ohlazený, barva hnědá (i.č. 03–1/23) – obr. 6:1.
6. zlomek spodní části hrnce standartní keramiky s mírně odsazeným dnem, barva hnědá (i.č. 03–2/1) – obr. 6:9.
7. zlomek horní poloviny hrnce standartní keramiky s ven vytaženým okrajem a částí výdutě, barva šedá (i.č. 03–2/3) – obr. 5:6.
8. zlomek horní části hrnce standartní keramiky s ostře ven vyhnutým okrajem, barva hnědá (i.č. 03–1/3) – obr. 5:13.
9. zlomek miniaturní terinovitě nádoby standartní keramiky, povrch hrubě ohlazený, barva šedočerná (i.č. 03–2/8) – obr. 5:4.
10. zlomek ven vyhnutého okraje hrnce standartní keramiky, zdobený jemnými horizontálními rýhami, barva hnědá (i.č. 03–2/5) – obr. 6:2.
11. zlomek ostře ven vyhnutého okraje nádoby standartní keramiky, barva hnědá (i.č. 03–2/12) – obr. 5:7.

12. zlomek zesíleného ven vyhnutého okraje hrnce hrubé keramiky, barva šedo hnědá (i.č. 03–2/17) – obr. 5:11.
- 13.–14. 2 zlomky ven vyhnutých okrajů hrců hrubé keramiky, barva šedá až šedočerná (i.č. 03–1/6, 03–2/6) – obr. 5:3, 5:8.
- 15.–31. 17 zlomků ven vyhnutých okrajů hrců standartní keramiky, barva hnědá, šedá, šedočerná (i.č. 03–1/2, 03–1/4, 03–1/5, 03–1/7–1/12, 03–2/4, 03–2/7, 03–2/9–2/11, 03–2/13–2/15) – obr. 5:5, 5:10, 5:12, 5:14, 6:4, 6:6.
32. zlomek zataženého okraje misky, povrch hlazený, barva černá (i.č. 03–2/19).
- 33.–35. 3 zlomky zatažených okrajů misek standartní keramiky, barva hnědá, hnědošedá, černošedá (i.č. 03–2/20, 03–2/21, 03–3/1) – obr. 6:5, 6:7.
- 36.–40. 5 zlomků z výdutí nádob standartní keramiky, zdobených prstovými důlky s nehtovými vrypy, barva hnědá (i.č. 03–2/27–2/31) – obr. 6:15–17.
41. zlomek z výdutě nádoby standartní keramiky, zdobený trojicí vtačovaných důlků uspořádaných do trojúhelníku, barva hnědá (i.č. 03–1/17) – obr. 6:18.
- 42.–44. 3 zlomky z výdutí nádob standartní keramiky, zdobené jedním vtačovaným důlkem, barva hnědá (i.č. 03–1/18, 03–1/19, 03–2/32) – obr. 6:19–21.
- 45.–48. 4 zlomky z výdutí nádob standartní keramiky, zdobené šikmými záseky, barva šedá (i.č. 03–1/20, 03–2/24–2/26) – obr. 6:11–13.
49. zlomek z výdutě nádoby standartní keramiky, zdobený rytou klikátkou, barva šedá (i.č. 03–2/23) – obr. 6:14.
50. zlomek z výdutě nádoby tuhované keramiky, povrch hlazený, zdobený horizontální rýhou, barva černá (i.č. 03–2/22).
51. zlomek odsazeného dna hrnce hrubé keramiky, barva hnědá (i.č. 03–1/48).
- 52.–53. 2 zlomky rovných dnů hrců standartní keramiky, barva šedá (i.č. 03–2/65, 03–2/66).
54. zlomek z výdutě nádoby jemně plavené keramiky, točené na kruhu, se stopami po obtáčení, barva černošedá (i.č. 03–2/34) – obr. 6:10.
- 55.–61. 7 zlomků z výdutí nádob tuhované keramiky, povrch hlazený, barva černá (i.č. 03–1/16, 03–1/24, 03–1/25, 03–1/27, 03–2/33, 03–2/36, 03–2/37).
62. zlomek z výdutě hrnce hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 03–1/32).
- 63.–113. 51 zlomků z výdutí nádob standartní keramiky, barva hnědá a šedočerná (i.č. 03–1/26, 03–1/28–1/31, 03–1/33–1/47, 01–1/49, 03–2/38–2/64, 03–3/2–3/8).
114. intruze – zlomek dna (i.č. 03–2/67) a střep z těla nádoby (i.č. 03–3/9).

Ohniště J1 (sektor A 158–160/7–8)

Oválný objekt o rozměrech 110 x 80 cm orientovaný ve směru SV-JZ se šikmými stěnami a prohnutým dnem v hloubce 35 cm. Výplň ohniště tvořila černá humusovitá hlína obsahující střepy keramiky, zvířecí kost, malé kousky mazanice a drť uhlíků.

Nálezy:

1.–2. 2 střepy z výdutě nádoby standartní keramiky, zdobené prstovými důlky s nehtovými vrypy, barva hnědá (bez i.č.) – obr. 4:18–19.

Ohniště J2 (sektor A 169–170/9–10)

Jáma vejčitého tvaru o rozměrech 80 x 60 cm orientovaná ve směru SV-JZ se šikmými stěnami a prohnutým dnem v hloubce 25 cm. Tmavošedá výplň objektu obsahovala keramiku, drobné kousky mazanice a drť uhlíků.

Nálezy:

1.–3. 3 střepy z výdutě nádoby standartní keramiky, nezdobené, barva šedá a hnědá (bez i.č.).

Ohniště J3 (sektor A 160–162/3–5)

Mělký nepravidelně oválný objekt o rozměrech 75 x 60 cm orientovaný ve směru SV-JZ se šikmými stěnami a rovným dnem v hloubce 13 cm. Výplň tvořila tmavošedá hlína s popelem. Bez nálezů.

Nálezy ze čtverců

Celá zkoumaná plocha sídliště byla zaměřena a vytyčena pomocí pravouhlé čtvercové sítě, jejíž základní jednotkou se staly čtverce o rozměrech 2 x 2 m. Získané nálezy z povrchu čtverců, z ornice a z podorničních kulturních vrstev nebyly zřetelně rozlišovány a při dokumentaci a inventarizaci byly fazeny jako „nálezy ze čtverců“. V systému inventárního soupisu je tedy ve zkrácené formě materiál registrován následovně: rokem výzkumu-číslem čtverce a vrstvy/pořadovým číslem nálezu (např. 72-52/2).

Nálezy:

1. polovina kónické mísy s odsazeným dnem, povrch hlazený, barva hnědá s černými odstíny (i.č. 72-71a/8) – obr. 8:1.
2. horní polovina hrnce esovité profilace hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 72-55, 72-64) – obr. 7:7.
3. zlomek horní části mísy hrubé keramiky se zataženým okrajem, barva šedohnědá (i.č. 76-78/2) – obr. 8:4.
4. polovina miniaturní nádoby hrubé keramiky s oblým dnem, barva hnědá s šedými odstíny (i.č. 73-5/12) – obr. 8:5.
5. zlomek horní části hrnce s ven vyhnutým okrajem, \emptyset okraje 18,5 cm, povrch hrubě ohlazený, barva hnědočerná (i.č. 72-54b/2) – obr. 7:12.
6. zlomek horní části hrnce standartní keramiky s ven vyhnutým okrajem, barva hnědá (i.č. 72-58/5, 72-58/10) – obr. 7:6.
7. zlomek horní části hrnce hrubé keramiky esovité profilace s ven vyhnutým okrajem, barva šedohnědá (i.č. 72-54b/1) – obr. 7:8.
8. zlomek horní části hrnce hrubé keramiky se zesíleným ven vyhnutým okrajem, barva šedohnědá (i.č. 72-53/1) – obr. 7:10.
9. zlomek horní části hrnce standartní keramiky s ven vyhnutým okrajem, okraj nese mírný žlábek na vnitřní straně pro umístění pokličky, barva hnědá (i.č. 73-5/13) – obr. 7:11.
10. zlomek horní části hrnce standartní keramiky se silně ven přehnutým okrajem, barva šedohnědá (i.č. 73-5/15) – obr. 7:9.
11. zlomek nízké kónické mísy hrubé keramiky s ostře ven vyhnutým okrajem, barva šedočerná (i.č. 72-52/2) – obr. 8:12.
12. zlomek nízké kónické mísy hrubé keramiky, barva šedá (i.č. 73-29/2) – obr. 8:13.
13. zlomek horní části mísy standartní keramiky se zataženým okrajem, barva černošedá (i.č. 73-15/1) – obr. 8:7.
- 14.-15. 2 zlomky z misek hrubé keramiky s límcovitě vytaženým okrajem, barva černošedá a hnědá (i.č. 72-50/1, 72-50/2) – obr. 8:9, 8:11.
16. zlomek mísy hrubé keramiky s límcovitě vytaženým okrajem, okraj zdobený šikmými záseky, barva hnědá (i.č. 72-58/3) – obr. 8:10.
17. zlomek mísy na nožce jemné plavené keramiky, točené na kruhu, barva šedá (i.č. 73-16/1) – obr. 8:6.
18. zlomek horní části mísy se zataženým okrajem a ostrým lomem na výduť jemné plavené keramiky, točené na kruhu, zdobené drobnými oběžnými rýhami, barva šedá (i.č. 73-25/1) – obr. 9:5.
19. 4 zlomky horní části mísy tuhované keramiky se zataženým okrajem, povrch hlazený, barva černá (i.č. 73-5/1-5/4) – obr. 9:1.
20. zlomek horní části mísy se zataženým okrajem standartní keramiky, barva hnědošedá (i.č. 72-45/1).
21. zlomek spodní části hrnce s odsazeným dnem standartní keramiky, \emptyset dna 9,5 cm, barva šedá (i.č. 73-43/1) – obr. 9:8.
- 22.-23. 2 zlomek ostře ven vyhnutých okrajů hrnců hrubé keramiky, zdobených prstovými důlky s nehtovými vrypy, barva šedohnědá a šedočerná (i.č. 72-50/7, 73-41/1) – obr. 8:2-3.
24. zlomek ostře ven vyhnutého okraje hrnce hrubé keramiky, zdobeného šikmými záseky, barva šedočerná (i.č. 73-44/8).
25. zlomek zesíleného kyjovitého okraje hrnce hrubé keramiky, barva šedočerná (i.č. 72-50/5).

- 26.–34. 9 zlomků ven vyhnutých okrajů hrnců hrubé keramiky, barva hnědá, šedohnědá, hnědočerná, šedočerná (i.č. 72–40b/5, 72–60/1, 72–77/2, 73–14/3, 73–20/4, 73–23/2, 73–29/6–7, 73–31/1) – obr. 8:8, 8:14, 9:7.
- 35.–46. 12 zlomků zatažených okrajů misek hrubé keramiky, barva hnědá, šedá, šedočerná, černošedá (i.č. 72–48/1, 73–15/3–4, 73–17/1, 73–23/1, 73–29/3–4, 73–43/3–4, 73–44/11–12, 73–45/4) – obr. 9:2–4.
47. zlomek odsazeného dna hrnce jemné plavené keramiky, točené na kruhu, \emptyset dna 8 cm, barva šedá (i.č. 73–44/20).
48. zlomek rovného dna misky jemné plavené keramiky, točené na kruhu, barva šedá (i.č. 73–30/1).
- 49.–53. 5 zlomků odsazených dn nádob hrubé keramiky, barva hnědá, hnědošedá, hnědošedá (i.č. 72–77/18–19, 73–23/3, 73–32/3, 73–51/2).
- 54.–64. 11 zlomků rovných dn nádob hrubé keramiky, barva hnědá, šedá, šedohnědá, šedočerná (i.č. 72–50/10, 72–50/12, 72–52/3, 72–58/7, 72–59/3, 72–59/6, 73–20/8, 73–29/9, 73–29/11, 73–33/15, 73–44/23, 73–44/25–26) – obr. 9:9–10.
65. zlomek dna nádoby hrubé keramiky, povrch porézni přepálený, vylehčený, barva šedohnědá (i.č. 72–52/9).
66. zlomek z výdutě dvojkónické nádoby s ostrým lomem hrubé keramiky, barva hnědočerná (i.č. 73–35/12).
67. zlomek pokličky hrnce standartní keramiky, barva šedá (i.č. 72–54b/4) – obr. 9:6.
68. zlomek dna cedníku hrubé keramiky, barva hnědá (i.č. 72–59/1) – obr. 7:4.
- 69.–155. 87 zlomků z výdutí nádob hrubé keramiky, barva hnědá, šedá, hnědošedá, šedočerná (i.č. 72–16/7, 72–49/4–5, 72–50/11,17,20–21,29, 72–52/6–8, 72–54b/12, 72–55/6–13, 72–71b/20,22,25,26,31,32,34, 73–17/–9, 73–14/5–8, 73–24/8–10, 73–29/17,19,24,29,35 ad.).
156. zlomek horní části esovitě profilovaného hrnce drsné šedé římskoprovinciální keramiky, zdobeného na výduti 4 horizontálními rýhami, \emptyset okraje 15 cm, povrch tvrdě vypálený krupičkovitý, barva šedobílá (i.č. 79–23/1a) – obr. 9:12.
157. zlomek z výdutě mortaria glazované římskoprovinciální keramiky, uvnitř zdrsňený povrch se zbytky zelené glazury (i.č. 78–10/1).
158. pískovcový brousek hranolovitého tvaru, barva šedohnědá, stopy několika horizontálních rýh na povrchu (i.č. 73–5/71) – obr. 9:11.

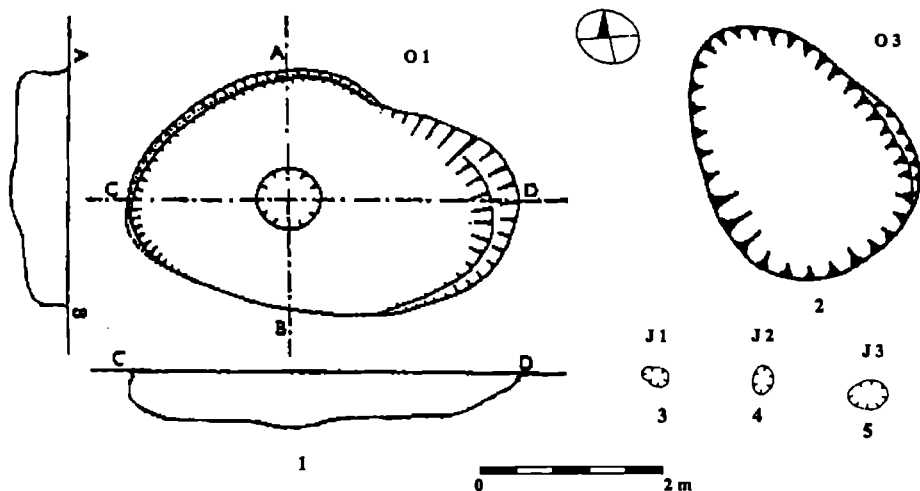
Nálezky ze sběrů

Osídlení ze závěru doby římské bylo ve Vlčnově-Dolním Němčích prokázáno také některými nálezy z povrchových sběrů, a to jak ze systematického výzkumu R.M. Perničky, tak ze starších povrchových průzkumů Jana a Jiřího Pavelčíkových.

Nálezky:

1. železná jednodílná spona s obdélníkovitou nožkou, zdobená na lučíku jemnými horizontálními rýžkami, délka – 5,2 cm (Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě – i.č. 9244) – obr. 7:1.
2. deformovaný a oboustranně zesílený železný předmět s naznačeným očkem (postranice udi-dla ?) – patrně nedokončený výrobek, délka 9,3 cm, tloušťka 0,2–1 cm, průměr oka 0,5 cm (bez i.č.) – obr. 7:3.
3. podélně žebrovaný válcovitý skleněný korálek, barva světle zelená. délka – 2,2 cm, \emptyset 1 cm (bez i.č.) – obr. 7:2.
4. zlomek horní části štihlejšího esovitě hrnce hrubé keramiky, \emptyset okraje 15,3 cm, povrch se stopami přihlazování (svislé rýhy), barva hnědá (bez i.č.) – obr. 7:5.
5. zlomek horní části mortaria glazované římskoprovinciální keramiky s vodorovně vytaženým a zesíleným okrajem, \emptyset okraje 24 cm, barva vně světle oranžová, uvnitř zdrsňený povrch se zbytky zelené glazury (MZM – i.č. 103 157) – obr. 9:16.
6. zlomek horní části mortaria glazované římskoprovinciální keramiky s římscovitě ven vytaženým okrajem, \emptyset okraje 22 cm, barva vně světle oranžová, uvnitř i na okraji zdrsňený povrch se zbytky zelené glazury (MZM – i.č. 72 542) – obr. 9:14.
7. zlomek z okraje patrně džbánů glazované římskoprovinciální keramiky, \emptyset okraje 9 cm, barva žlutooranžová, vně i uvnitř zelená glazura (MZM – i.č. 103 036) – obr. 9:15.

8. zlomek z porušeného ovaleného okraje nádoby glazované římskoprovinciální keramiky, uvnitř žlutozelená glazura (MZM – bez i.č.).
9. zlomek rovného dna mísovité nádoby glazované římskoprovinciální keramiky, \varnothing dna 10 cm, na vnitřní straně stěn žlutozelená glazura (MZM – bez i.č.) – obr. 9:17.
10. polovina kónické misky drsné žlutooranžové římskoprovinciální keramiky, \varnothing okraje 10 cm, písčitého materiálu (MZM – i.č. 103 039) – obr. 9:13.

Obr. 2. Sídlištní objekty z Vlčnova-Dolního Němčí.

Konstrukčně nejvýraznějším objektem se jeví oválná jáma O 1 bez křulové konstrukce, která má přibližně uprostřed vnitřní plochy zahlobeno malé ohniště (obr. 2:1), z čehož můžeme usuzovat na provozování blíže neznámé hospodářsko-výrobní činnosti, při níž bylo potřeba ohně. Objekt O 3 je také bez zjevných konstrukčních prvků (obr. 2:2), lze jej tedy jen obecně přiřadit k jámám skladištním či odpadním. Na volném prostranství poblíž objektů O 1 a O 3 byly umístěny nepřilíš hluboké malé ohnišťové jamky J 1 – J 3 (obr. 2:3–5), které mohly být využívány všestranněji. Zachycené osídlení z pozdní doby římské je natolik útržkovité, že z něj nelze vyvodit systém zástavby osady v této závěrečné fázi jejího trvání. Jistý je pouze postupný posun osídlení východním směrem od původní mladořímské aglomerace, což je jev potvrzený např. i na sídlišti v Mikulčicích (PEŠKAŘ 1961). Je pravděpodobné, že kumulace sídlištních objektů do určitých skupinek zůstala zachována i na počátku doby stěhování národů. Objekty z tohoto období přitom bývají většinou rozptýleny bez zjevného systému ve značných odstupech po celé ploše starších sídlišť (BŘICHÁČEK-BRAUN-KOŠNAR 1991, 127; LAUER-MANN 1996, 8–9; PIETA-RUTTKAY 1997, 146; VARSÍK 1998, 104).

Inventář pozdně římských objektů z Vlčnova-Dolního Němčí není příliš pestrý, drtivou většinou je zde zastoupena typická v ruce dělaná germánská keramika, která je základním datovacím kritériem sídlištních jam O 1 a O 3. Vůdčími keramickými tvary jsou různé obměny baňatých či štíhlejších esovitě profilovaných hrnců s ven vyhnutým okrajem (obr. 3:2–5, 7–9, 5:1, 3, 6, 10, 12–14, 6:2, 4, 6, 9), jejichž

analogie nacházíme na pozdních žárových pohřebištích na JZ Slovensku (KOLNÍK 1975, 362, obr. 17; TEJRAL 1985a, 327, obr. 5) či v Kostelci na Hané (ZEMAN 1961, Tab. II-IV) i na sídlištích ve Zlechově (TEJRAL 1999, 231, Abb. 23:9–14), Zbudově (ZAVŘEL 2001, 226–229, obr. 14, 15:3, 16:10–11, 17:7–8), Nitře-Párovských Hájích (PIETA-RUTTKAY 1997, Abb. 5:18–19, 21, 24), Kleinmeisdorfu (MITSCHA-MÄRHEIM 1965, Taf. II:1–4) aj. Pro typ přehrnutého okraje hrnce z obj. O 3 (obr. 5:11) lze najít přesnou analogii i na pozdně římském sídlišti przeworské kultury v Drochlinu (KACZANOWSKI-MADYDA-LEGUTKO 1989, 260, Ryc. 16:6). Větší zásobnice jsou zastoupeny okrajovým střepelem s kráterkovitou strukturou povrchu z obj. O 3 (obr. 5:13) a 2 střepy z výdutí z obj. O 1, což je znak typický pro záměrné vylehčení hmotnosti nádob. Takto přepálením upravené nádoby lépe drží vlhkost a mohly proto sloužit ke skladování snadno zkazitelných potravin, jako např. mléko a tuky (PALUPOVÁ 1994, 93–94, 98).

Na předchozí vývoj germánské keramiky navazují misky se zataženým okrajem, které jsou nezdobené a jejichž povrch je jen hrubě ohlazen (obr. 4:4–6, 6:1, 5, 7–8). Naproti tomu zvláštní oblíbené se koncem doby římské těší různé typy nižších kónických misek (obr. 4:2), přičemž typ s výrazným prohnutím spodní části (obr. 6:3) se objevil také v inventáři pozdně římské chaty 10 s depotem železných fasetovaných štítových puklic na sídlišti v Mušově (TEJRAL 1990, 66, Abb. 13:5). Své větší předlohy nepochybně napodobují miniaturní nezdobené terinovité nádoby z obj. O 3 (obr. 5:2, 4). Jedná se o vývojový prvek již od starší doby římské (KOLNÍK 1980, 222, Taf. LIX:209f; DROBERJAR 1997, Taf. 71:6). Pozdní variantou germánských ostrohranných misek je dvojkónická miska z jemné šedé keramiky s hlazeným povrchem z obj. O 1 (PERNÍČKA 1973–1974, Tab. XXVII:3), která odpovídá nálezům ze žárového pohřebiště ve Velaticích (TEJRAL 1975, 87, Abb. 15:3). Specifickým tvarem pro období pozdní doby římské a počáteční fáze stěhování národů jsou nízké misky s límcovitě vyhnutým okrajem, který je mírně prožlabený pro pokličku (obr. 4:1, 3). Podle J. Tejrala (1985a, 335; 1990, 20) je jejich produkce ovlivněna tvary pozdních pannonských glazovaných mortárií. Náznaky mírného žlábků pro pokličku nacházíme také na některých menších hrncích (obr. 5:7–8).

Objekt O 1 obsahoval také pěkně zachovalou hrncovitou misku, jejíž okraj byl plasticky členěný prstovými důlky (obr. 3:1). Tento exemplář dosud nemá na Moravě analogii, ale je zřejmé, že jde o vývojovou variantu směřující od širších esovitých hrnců zlechovského typu (TEJRAL 1990, Abb. 4:7, 8:2–3) k nižším miskám s kónicky rozevřenými stěnami a ven vyhnutým prožlabeným okrajem pro pokličku (TEJRAL 1985a, 341, obr. 18:1, 4). Také při výrobě těchto nádob můžeme za jejich předlohu považovat provinciální glazovaná mortária s horizontálně vytaženým okrajem zdobeným hlubokými vrypy (STUPPNER 1997, 239, Abb. 38:13). Mnoho společných znaků s keramickými tvary pozdně římských sídlišť středního Podunají má také nižší esovitě profilovaná miska s protáhlým ven vyhnutým okrajem z téhož objektu (obr. 3:6). Její přesnější protějšek můžeme nalézt v objektu 2 na sídlišti v Bratislavě-Trnávce, datovaného do mladšího stupně mladší doby římské (VARSIK 2002a; 2002b, 130, 152), ale i v oblasti pozdní przeworské kultury, na sídlišti v Chabielicích, kde jsou však tyto nádoby již vytáčené na kruhu (GRY-

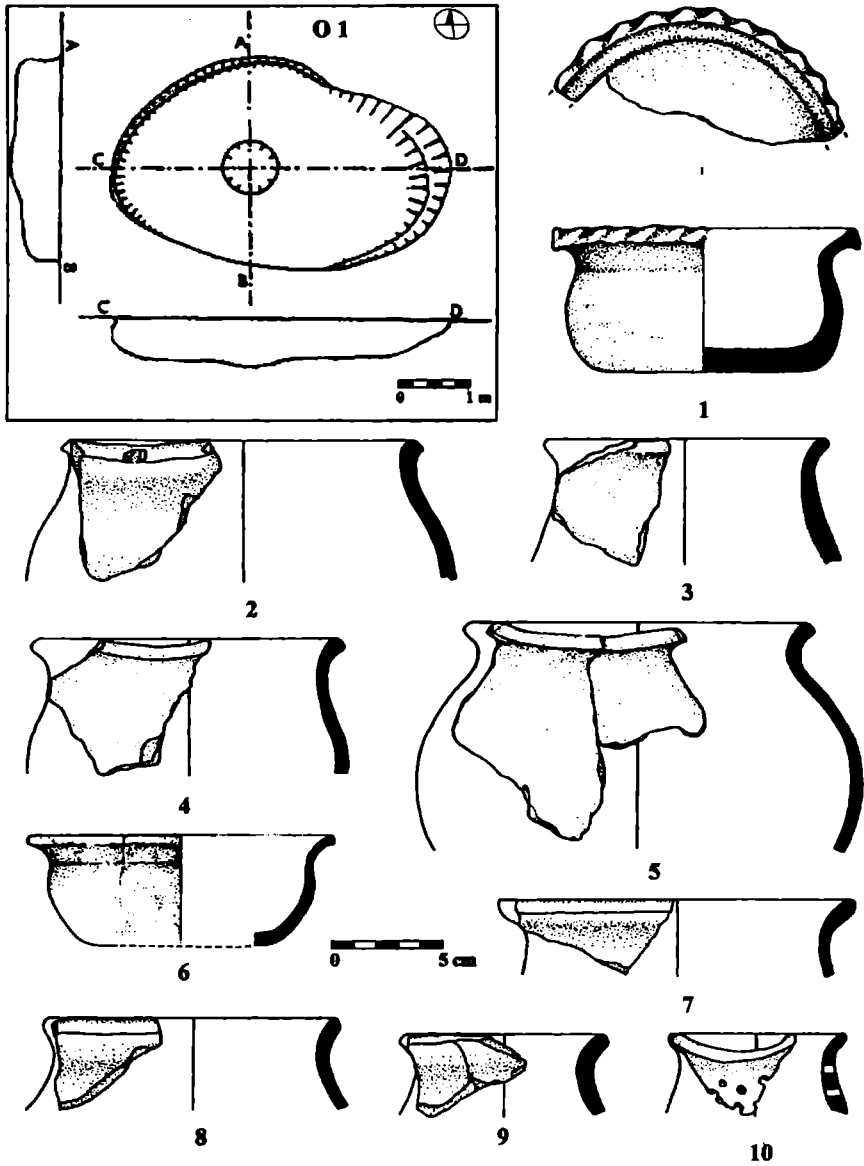
GIEL 2000, 66, 152, Ryc. 61:1–2). Typologickou škálu hrubé germánské keramiky z objektů z Vlčnova-Dolního Němčí doplňuje okrajový zlomek cedníku (obr. 3:10), který potvrzuje dlouhou životnost cedníků od 2. století.

Oproti jiným současným sídlištím je ve Vlčnově-Dolním Němčí poměrně hojně zastoupena zdobená keramika (její podíl v objektech činí 12,5 %). Jedná se zejména o vhloubenou výzdobu v podobě prstových důlků s nehtovými vrypky (obr. 4:9–12, 18–19, 6:15–17), někdy i zdvojených (obr. 4:13). Druhým typem jsou kruhové prstové důlky (obr. 3:3, 6:19–21), které jsou většinou řazeny vedle sebe a vytváří horizontální linii na výdutí (PIETA-PLACHÁ 1989, 83, Abb. 10:3; VARSÍK 1998, Tab. 96:11, 117:13). Motiv do trojúhelníku uspořádaných důlků na střepech z obj. O 3 (obr. 6:18) nacházíme zase na urnách z pohřebišť v Kostelci na Hané (ZEMAN 1961, obr. 66:Cb), v Šaraticích (TRŇÁČKOVÁ 1960, obr. 5:5–6) nebo v Ivance při Dunaji (KRASKOVSKÁ 1965, tab. 3:3). Výzdoba v podobě šikmých záseků (obr. 6:11–13), rytých linií (obr. 4:17, 6:14), trojúhelníkovitých vrypů (obr. 4:14–15), zavěšovaných trojúhelníků vyplňovaných vpichy (obr. 4:16) nebo plastických žeber (obr. 4:7) navazuje na tradice výzdoby keramiky od starší doby římské.

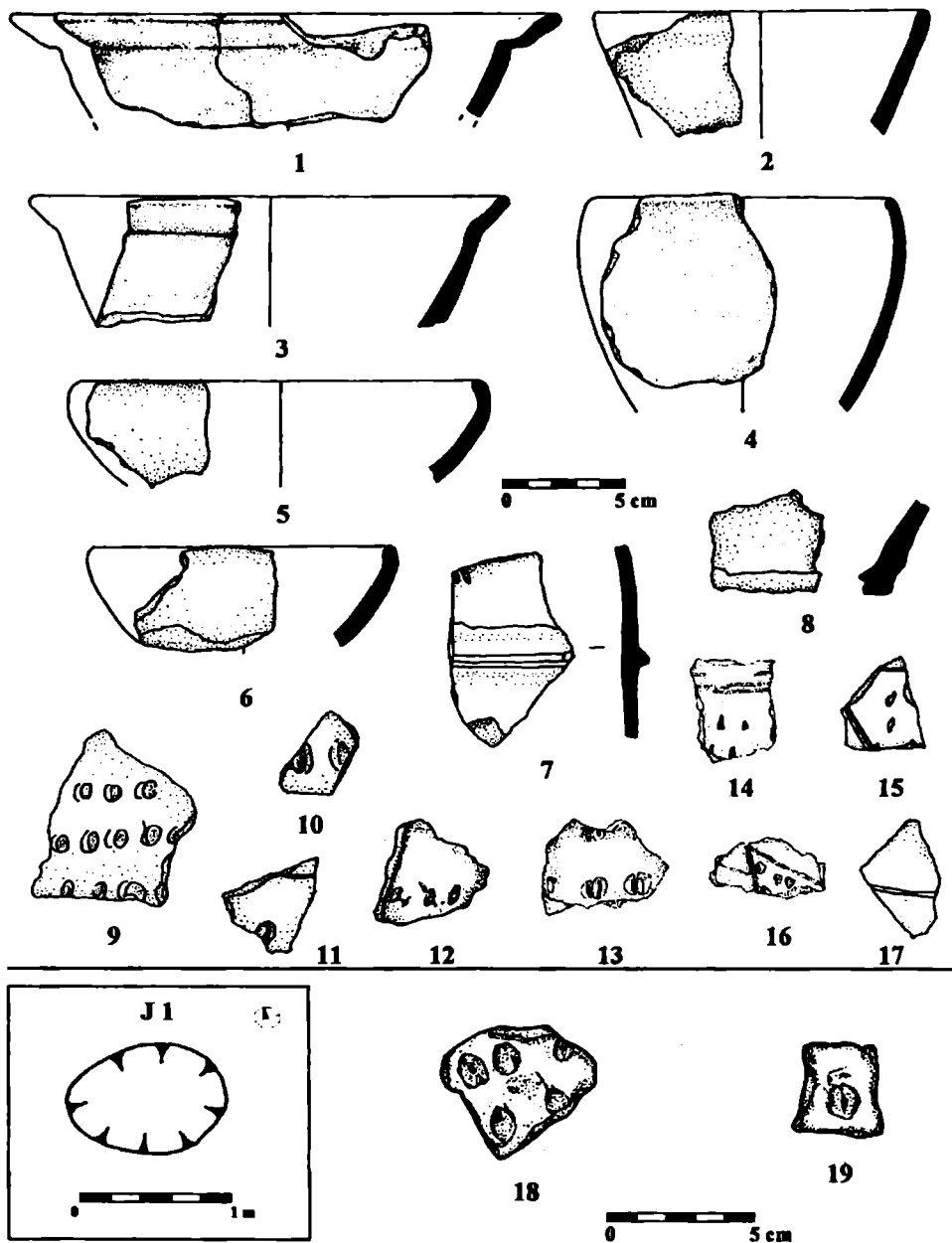
Velmi málo objekty z Vlčnova-Dolního Němčí obsahují domácí germánskou keramiku vytáčenou na kruhu, a to pouhé 1 %. Toto zjištění přesně odpovídá nálezové situaci na ostatních pozdně římských sídlištích, ve Zlechově jde zhruba o 3 % veškeré keramiky, v Buchlovicích, Drslavicích, Mušově aj. jsou to vesměs ojedinělé nálezy (TEJRAL 1998, 186). Naproti tomu v Dolním Rakousku pracovalo v tomto období významné regionální hrnčířské centrum na Oberleiserbergu, neboť podíl vytáčené keramiky na kruhu v nálezovém materiálu zde představuje plných 70 % (POLLAK 1997). Nejzajímavějším nálezem je horní část větší nezdobené dvojkónické mísy s ostře ven vyhnutým okrajem z obj. O 3 (obr. 5:9), která zřejmě představuje cizorodý prvek v domácím prostředí podobně jako urna ze žárového hrobu 22 z Velkých Hostěrádek (TEJRAL 1985b, 106, Abb. 3:5). Obdobná ostrohranná členěná urna se vyskytla i v žárovém hrobě F v Abrahámu (KOLNÍK 1980, 232, Taf. LXIX:7). Ostatní nevýrazné střepy pochází z výdutí nádob, které jsou z vnitřní strany zvlněné oběžnými žlábkami (obr. 6:10).

DRUH	POČET KOSTÍ	MIN. POČET JEDINCŮ	% Z URČITELNÝCH KUSŮ
Tur (<i>Bos taurus</i>)	41	5	54,67
Prase domácí (<i>Sus domesticus</i>)	18	2	24,00
Ovce-koza (<i>Ovis-Capra</i>)	11	2	14,67
Kůň (<i>Equus caballus</i>)	1	1	1,33
Jelen (<i>Cervus elephus</i>)	2	1	2,67
Směc (<i>Capreolus capr.</i>)	2	1	2,67
celkem	75	12	100 %

Tab. 1. Rozbor osteologického materiálu z pozdně římských objektů z Vlčnova-Dolního Němčí (podle DROBERJAR 1988, 91).

Obr. 3. Vlčnov-Dolní Němč – objekt O 1. Kresba: L. Melišová, P. Gotvald.

Obr. 4. Vlčnov-Dolní Němč – objekt O 1 a J 1. Kresba: L. Melišová, P. Gotvald.

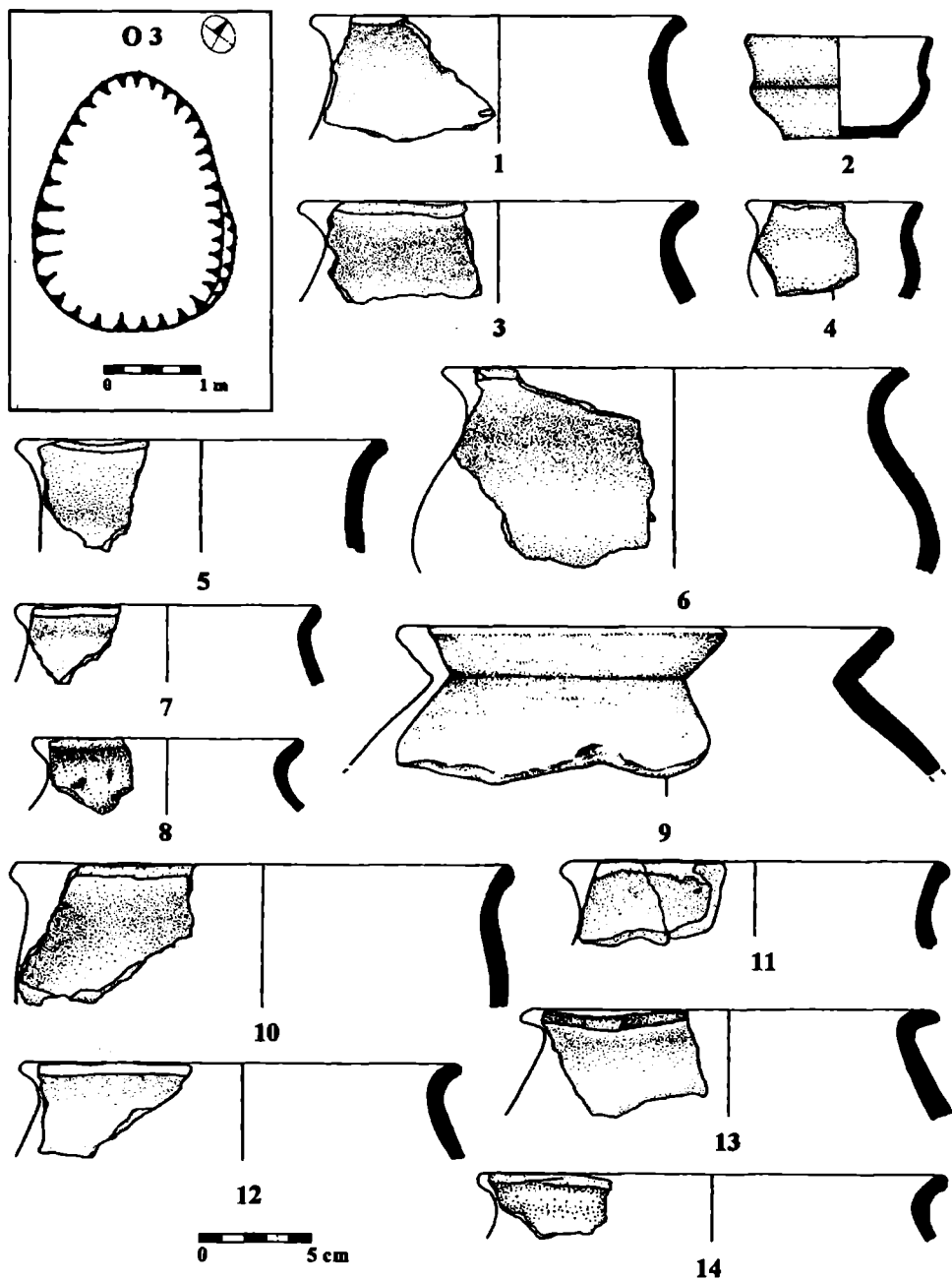
Keramiku v objektech doplňují pouze nálezy zvířecích kostí (Tab. 1). Provedená osteologická analýza (DROBERJAR 1988, pozn. 28) prokázala vůdčí postavení chovu krátkorohého skotu (tura) na germánských sídlišťích před vepřem, ovci a kozou, což znamená potvrzení výsledků z jiných lokalit středoevropského barbarika v průběhu doby římské (KRATOCHVÍL 1980; WOLSAN-NADACHOWSKI 1992; PEŠKE 1994; ŠEFCÁKOVÁ 1996). Z lovné zvěře je ve Vlčnově-Dolním Němčí potvrzen příležitostný zájem Germánů o jelena a srnce.

Ze zásypu objektu O 1 bylo při výzkumu získáno také 25 zlomků uhlíků. Jejich následných rozborem bylo zjištěno, že pochází převážně ze silnější kulatiny získané z kmenů javoru, dubu a lísky (DROBERJAR 1988, 16–17).

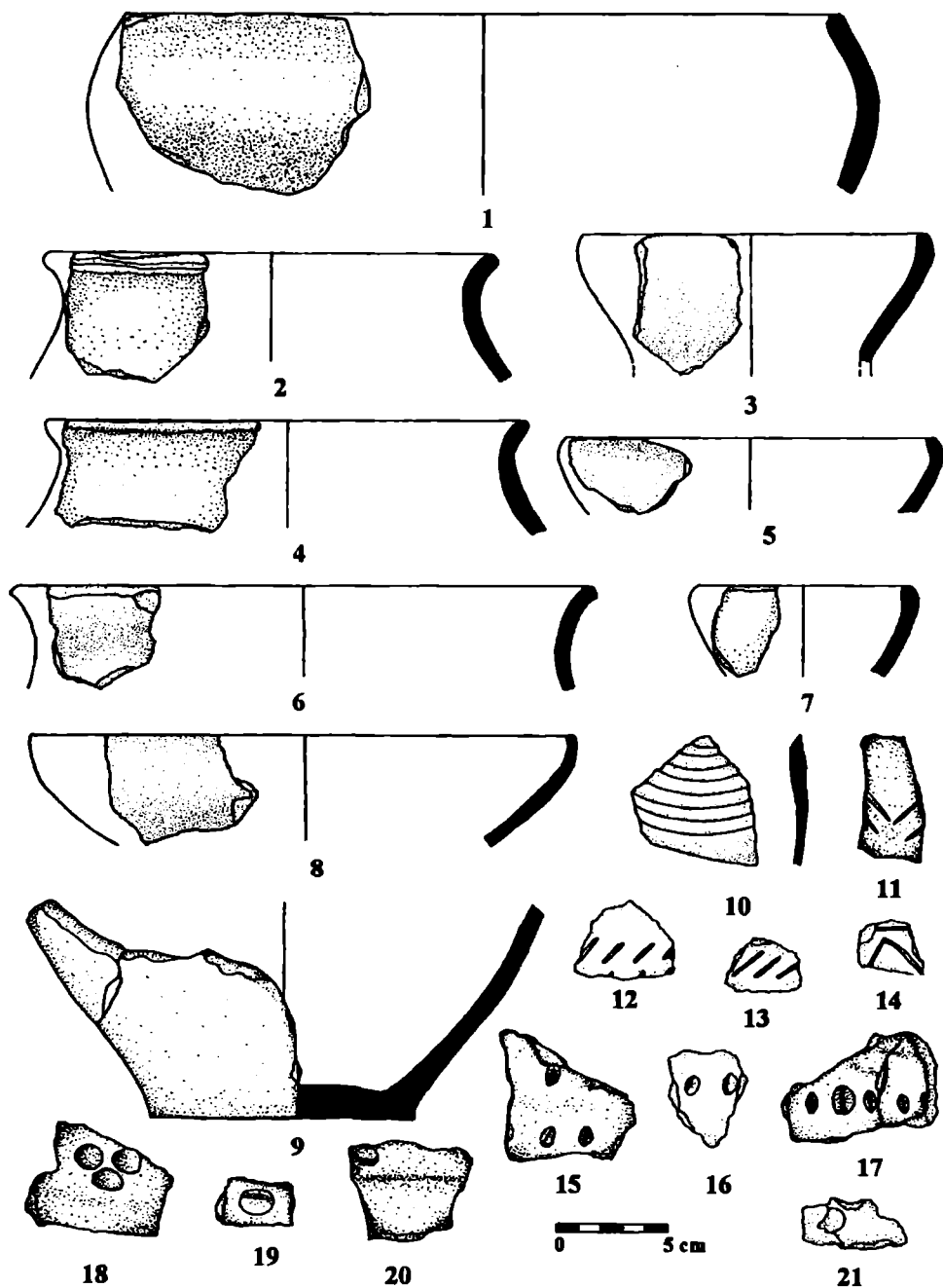
Nálezy z povrchových čtverců a sběrů. Osídlení z pozdní doby římské je na sídlišti ve Vlčnově-Dolním Němčí doloženo také několika významnými nálezy z povrchových čtverců, stratigraficky ležících nad objekty O 1 a O 3 a ze sběrů po celé ploše lokality a v jejím sousedství. Jedná se zejména o hrubou v ruce dělanou keramiku, která je shodná s inventářem objektů O 1 a O 3. Převažují opět baňaté esovitě profilované hrnce (obr. 7:7–12, 8:14, 9:7–10), z nichž některé mají okraj zdobený protlačovanými prstovými důlky (obr. 8:2–3). Štíhlejší varianty hrnců (obr. 7:5–6) nesou znaky nedbalé úpravy povrchu v podobě nepravidelných svislých rýh, které odpovídají nálezům např. z objektu 1/74 z Drslavic nebo chaty 2/80 z Mušova (TEJRAL 1990, Abb. 12:5, 10:7,9). Hrnce s přehnutým okrajem (obr. 7:9) se objevují již v průběhu starší doby římské a jejich přežívání ve 2. pol. 4. stol. dokazují např. nálezy z pozdně římské vrstvy kastelu Mautern (GASSNER 2000, 208, Abb. 209:D 5.30). Typickým tvarem pozdně římského horizontu jsou hrnce s prožlabením na vnitřní straně okraje pro pokličku (obr. 7:11). Můžeme je najít jak na germánských sídlišťích v barbariku – obj. 3/69 ze Zlechova, obj. 56 z Branče (VARSIK 1998, Tab. 94:2), obj. 70/94 z Nitry-Párovských Hájů (PIETA-RUTTKAY 1997, Abb. 5:18) nebo pec z Děvína (PIETA-PLACHÁ 1989, 73, Abb. 3:3), tak v provinciálním prostředí – chaty I-III z kastelu Visegrád-Sibrik (SOPRONI 1985, 44–48, Taf. 11:2, 13:8, 14:2,4–5). V povrchových nálezech z Vlčnova-Dolního Němčí se objevil také okrajový zlomek pokličky (obr. 9:6), jehož analogii známe např. z Mautern (GASSNER 2000, Abb. 215:D 5.85).

Povrchové nálezy přinesly také početnou kolekci misek. Různé kónické misky (obr. 8:1,13, 9:4) nebo misky se zataženým okrajem (obr. 8:4,7, 9:1–3) se vyskytují na většině soudobých sídlišť z 2. pol. 4. stol. (PIETA – RUTTKAY 1997, Abb. 6:5,8,10; VARSIK 1998, Tab. 28:10; TEJRAL 1990, Abb. 5–6, 9:11, 10:4–6,11, 11:5,7–8, 12:9 ad.). Pro nízkou kónickou misku s rovně ven vytaženým okrajem a rovným dnem ze čtverce 72–52 (obr. 8:12) můžeme analogie nalézt v jámě III v Maiersch (POLLAK 1980, Taf. 43:11) v objektu 125/92 z Bratislavy-Dúbravky (ELSCHEK 1993, 146, obr. 13:19) nebo 181/206 z Branče (VARSIK 1998, Tab. 117:11), ale i v hrobě 26 z Abrahámu (TEJRAL 1985a, 343, Abb. 20:1). Důležitým prvkem pro datování je přítomnost misek s límcovitě vytaženým okrajem (obr. 8:9,11), které jsou jedním ze základních odlišností keramického vývoje v pozdním římském období (ELSCHEK 1993, 146, obr. 13:20). Obvykle jsou okraje těchto misek zdobené prstovými důlky (TEJRAL 1985a, 341, obr. 18:4; VARSIK 1998,

Tab. 93:6, 96:7, 121:12-14), zatímco exemplář z Vlčnova-Dolního Němčí nese výzdobu šikmých záseků (obr. 8:10).

Obr. 5. Vlčnov-Dolní Němčí – objekt O 3. Kresba: L. Melišová, P. Gotvald.

Obr. 6. Vičnov-Dolní Němčf – objekt O 3. Kresba: L. Melišová, P. Gotvald.

Miniaturní nádoby často velmi neforemného provedení (obr. 8:5) se celkem pravidelně objevují na mladořímských (PLEINER 1959, 177, obr. 7:2; MICHÁLEK 1999, 56, obr. 17:1) i na pozdních svěbských sídlištích (Zlechov, Oberleiserberg). Není vyloučeno, že by mohl jít o tyglík jako u nálezů z Nitry-Párovských Hájů (PIETA-RUTTKAY 1997, Abb. 10:8–11).

Šedá germánská keramika točená na kruhu je v povrchových nálezech zastoupena pouze několika drobnými kusy. Vzor provinciálních prstencových misek je patrný na fragmentu malé misky se zesíleným okrajem a tělem členěným 2 vodorovnými rýhami (obr. 9:5), které se ve velkém měřítku vyráběly v Jiříkovicích (PEŠKAŘ 1988, 122–123, obr. 11:20–29). Zlomek dna ze čtverce 73–16 (obr. 8:6) patří k běžnému typu misek na nožce. Detailnější chronologii šedé vytáčené keramiky se dosud nepodařilo vypracovat, lze ji tedy obecně datovat od konce 3. stol. do prvních desetiletí 5. století (TEJRAL 1985b, 112–118).

Pozdně římský charakter východní části sídliště ve Vlčnově-Dolním Němčí potvrzují také nálezy římskoprovinciální keramiky. Typickým představitelem pozdního římského importu jsou 2 okrajové zlomky a jeden střep z výdutě glazovaných mortárií s patrnými stopami zdrsnění (obr. 9:14,16), jež mají obdobu např. ve Wien-Leopoldau (POLLAK 1980, Taf. 192:3). Glazovaná mortária známe z pozdních žárových pohřebišť (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 70) a sídlišť tzv. zlechovského horizontu (v samotném Zlechově bylo nalezeno celkem 30 fragmentů). Hlavní doba jejich rozšíření tak spadá do 2. pol. 4. stol. a počátku 5. stol. a vlčnovské exempláře nejsou výjimkou. Kromě mortárií byl sběrem získán také glazovaný okraj patrně džbánu (obr. 9:15) a zlomek dna mísovité nádoby (obr. 9:17).

Je pravděpodobné, že s pozdně římským osídlením souvisí také fragment kónické misky (obr. 9:13), jenž je srovnatelný s britskými pozdně římskými miskami typu Darling 87–88 (DROBERJAR 1988, 81; 1989, 100). Druhá vlna importu drsné žluto-oranžové keramiky totiž spadá do 4. stol. (DROBERJAR 1989, 101), což ostatně potvrzují i 2 zlomky okrajů této keramiky z chaty VII na sídlišti v Mikulčicích (TEJRAL 1990, 62, Abb. 9:5). Zcela ojedinělý exemplář představuje rovněž zlomek esovitě profilovaného hrnce drsné šedé keramiky zdobeného na výduti horizontálními rýhami typu Brukner 18–19 (obr. 9:12), datovaného do 4. stol. (DROBERJAR 1989, 97). E. Droberjar (1988, 82; 1989, 98) shledává dokonce jeho nepřímou příbuznost s pozdně římskou tzv. mayenskou keramikou.

Z nekeramických nálezů je třeba zmínit světle zelený podélně žebrovaný skleněný korálek typu 183 podle M. Tempelmann-Maczyňské (obr. 7:2), který má analogie zejména na pozdně římských pohřebištích – např. Wechmar (KAUFMANN 1984, Taf. XXIX:16–19) či Somogyszil (BURGER 1979, Taf. 4:2,6:5,7:8, ad.). Jejich výskyt je zaznamenán i na soudobých sídlištích (SCHULTZE 1994, 299, Abb. 3:f). Časové postavení těchto šperků je široké. Vyskytují se nejvíce v mladořímských stupních C1 – C2 (TEMPELMANN-MACZYŃSKA 1985, 45). Kostrové hroby doby stěhování národů z Čech (SVOBODA 1965, Tab. CIV:3), z oblastí wielbarské kultury (WIELOWIEJSKI 1981, Tabl. XXIV:25) nebo z pozdních fází przeworské kultury (MACZYŃSKA 1998, 84–85, Abb. 15:3) přitom dokládají, že tyto korálky jsou oblíbeným šperkem ještě na počátku 6. stol. Vzhledem k tomu, že se jedná o nestratifikovatelný

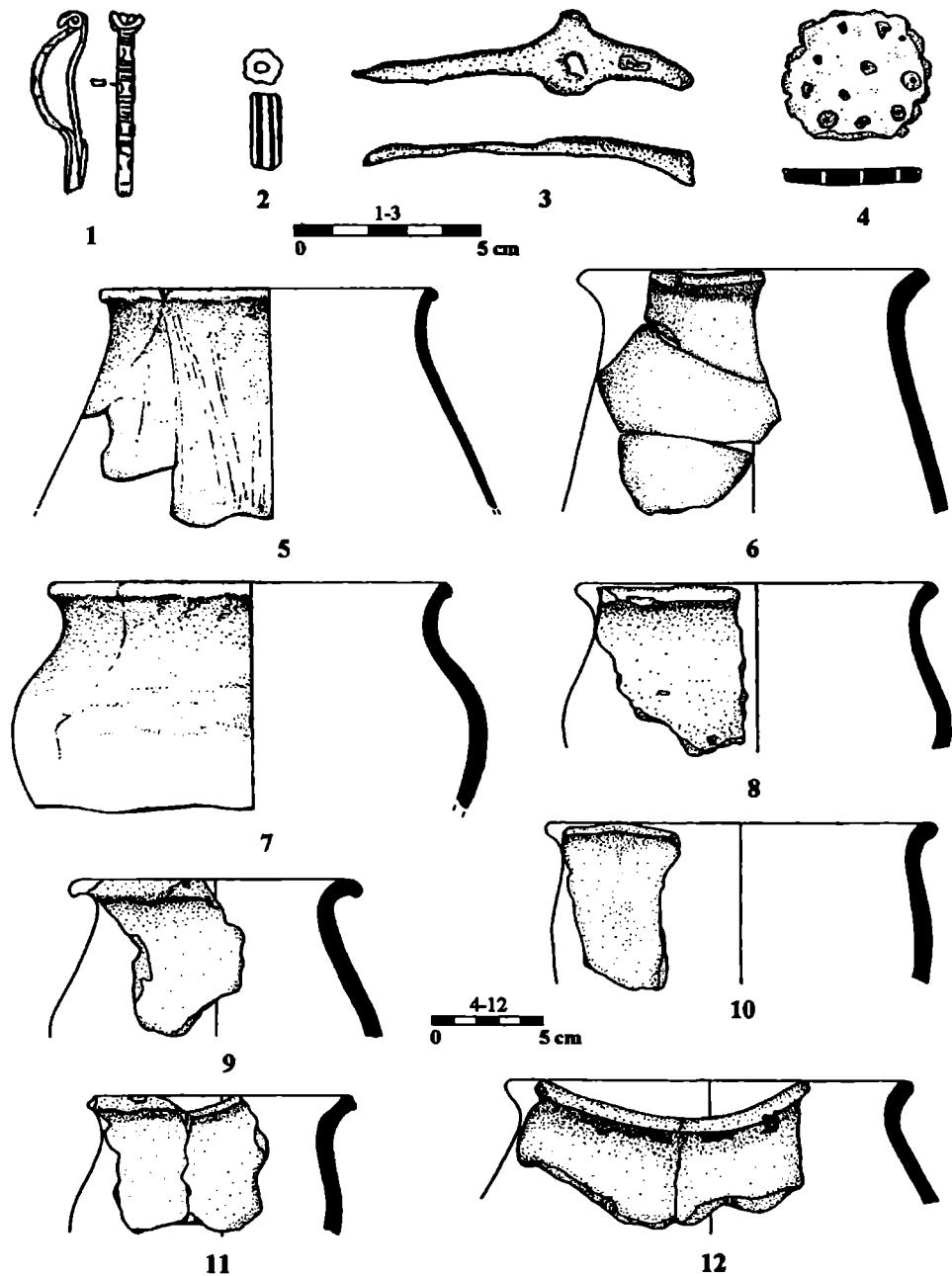
nález nemůžeme jej s jistotou datovat do pozdní doby římské, nejspíše bude náležet k nálezům z prostoru mladořímského dvorcového uspořádání.

Železný tyčinkovitý předmět s naznačeným neprovrtnaným očkem (obr. 7:3) připomíná postranici udidla ze sídliště v Drslavicích (TEJRAL 1999, 248, Abb. 37:1). Exemplář je značně deformovaný a oboustranně zesílený, zřejmě se jedná o nedokončený artefakt. Tomu by nasvědčovalo i místo jeho nálezu, neboť pochází ze sběru v prostoru kovářské dílny (objekt O 18). Množství takových nálezů pochází ze sarmatsko-alanského prostředí na Kavkazu a později také z jezdeckých hrobů fáze D2 stěhování národů (TEJRAL 1990, 24). V našem případě je však sporné, zda se opravdu jedná o postranici udidla, proto nemůže být spolehlivým indikátorem cizích východních vlivů konce 4. století. K pozdně římskému osídlení se hlásí také železná jednodílná spona s obdélníkovitou nožkou (obr. 7:1), která byla nalezena J. Pavelčíkem při sběru na lokalitě již v roce 1957. Podobné drobné spony se nachází na řadě pozdních svébských sídlišť, např. v Drslavicích (PEŠKAŘ 1972, Taf. 40:9) nebo Pobedimi (KOLNÍK 1965, Abb. 9:5,16). Výzdobou na lučíku se nejvíce podobá stříbrné sponě z obj. 9/68 ze Zlechova (TEJRAL 1990, 61, Abb. 8:1) nebo bronzovým exemplářům z kostrového hrobu I ze Sládkovičova II (KOLNÍK 1980, 328, Taf. CLXV:Aa-b). Zařazení vlčnovského exempláře do pozdní doby římské tedy není v rozporu s chronologickým postavením tohoto typu spon od konce 3. stol. do konce 4. stol. (PEŠKAŘ 1972, 125; KOLNÍK 1965, 219; TEJRAL 1990, 23).

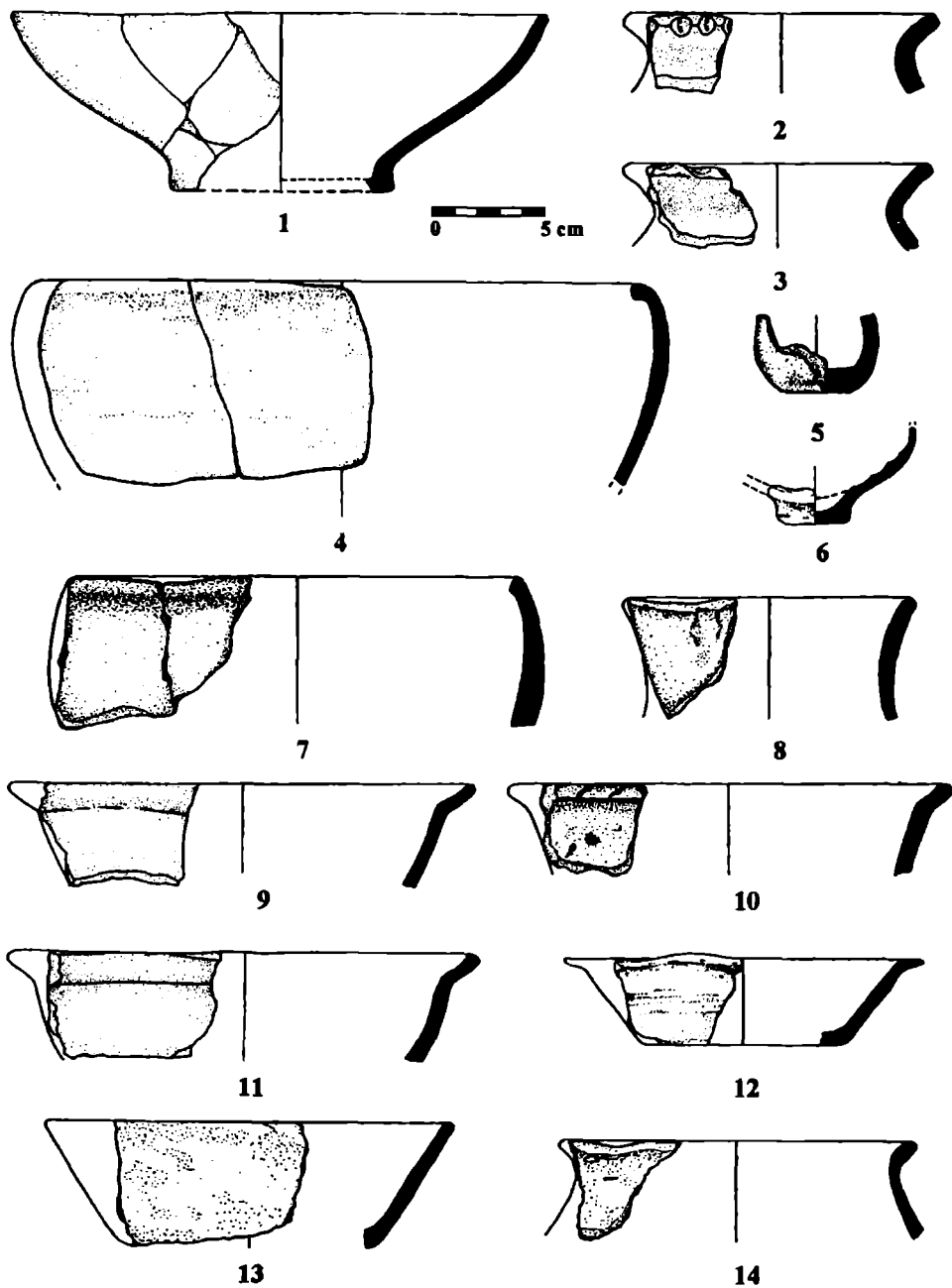
Pískovcový brousek se stopami rýh na povrchu ze čtverce 73–5 (obr. 9:11) patrně náleží k obsahu objektu O 3. Podobný se našel např. v jámě 10 v Kleinmeiseldorfu (MITSCHA-MÄRHEIM 1965, 210, Taf. III:4) nebo v chatě III/84 ve Zlivi (ZAVŘEL 1987, 17, obr. 6:12).

Závěr

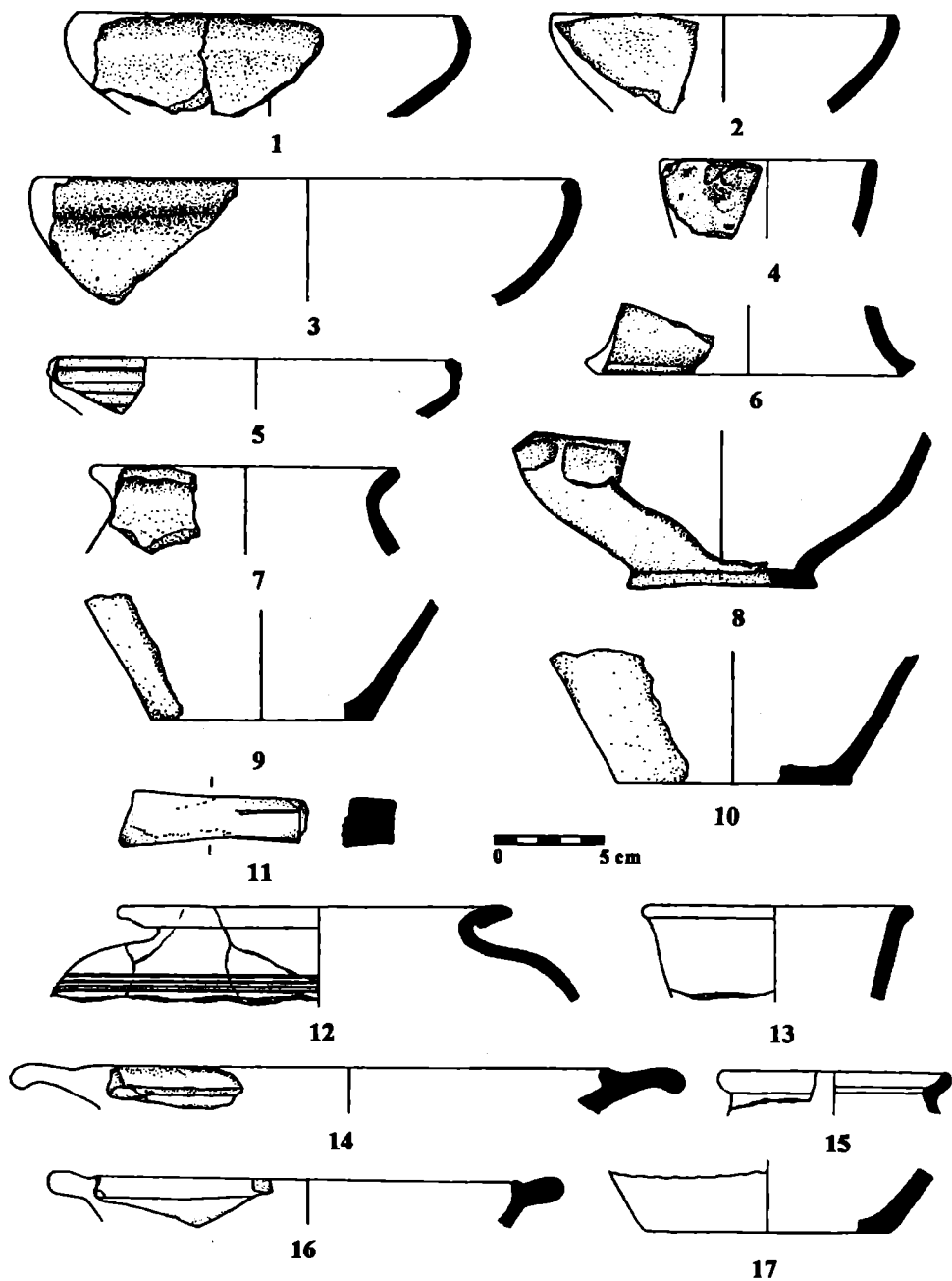
Závěrečné hodnocení skupinky sídlištních objektů z Vlčnova-Dolního Němčí je determinováno několika faktory. Z hlediska metodologického se potvrdil současný stav poznání, že sídlištní objekty představují spíše smíšené než uzavřené nálezové celky (VENCL 2001, 602–606). Části některých nádob bylo možné poskládat z nálezů z různých stratigrafických kontextů – např. hrncovitá miska z obj. O 1 (obr. 3:1) sestávala ze 3 kusů, z nichž 2 byly nalezeny ve vrstvě nad ním (ve čtverci 72–55) nebo jiná miska z téhož objektu (obr. 3:10) byla slepena ze 2 kusů, jednoho z výplně objektu a druhého ze čtverce 72–50. Podobnost keramiky ze čtverců a objektů umožňuje domněnku, že v případě nálezů ze čtverců 72–50 a 72–55 (obr. 7:7, 8:3,9,11, 9:10) se jedná o vrchní rozoranou vrstvu záspy objektu O 1 a u nálezů ze čtverců 72–75, 72–76 a 73–5 (obr. 7:9,11, 8:5, 9:1,11) o nejsvrchnější vrstvu záspy objektu O 3. Indikátorem nehomogenosti pozdně římských objektů je i přítomnost nezanedbatelného množství zdobených střepů. V objektu O 3 se zdobené střepy nacházely v prvních dvou vrstvách výplně, tedy do 2/3 jeho hloubky, zatímco z objektu O 1 pocházejí i z téměř nejspodnější vrstvy záspy (10 cm nade dnem). V převážné většině se jedná o malé fragmenty, je

Obr. 7. Vlčnov-Dolní Němčí – nálezy z povrchových čtverců a sběrů. Kresba: L. Melišová.

Obr. 8. Vlčnov-Dolní Němčí – nálezy z povrchových čtverců a sběrů. Kresba: L. Melišová, P. Gotvald.

Obr. 9. Vlčnov-Dolní Němčí – nálezy z povrchových čtverců a sběrů. Kresba: L. Melišová, 12-13,15,17 podle DROBERJAR 1989.

tedy pravděpodobné, že působením postdepozičních procesů na lokalitě (planýrka, pohyb artefaktů v ornici splachy, orba nebo pedoturbace) došlo k jejich posunu z prostoru mladořímského areálu, který je vzdálen zhruba 125 m západním směrem. Nahrávají tomu i povrchová zjištění na lokalitě, neboť také pramenný fond ze čtverců a sběrů nad pozdně římskými objekty je bohatý na zdobenou keramiku a naopak některé zlomky hrubých v ruce dělaných nádob se našly na západním svahu údolí, v místě sídliště z mladší doby římské. Výskyt zdobené standardní keramiky v objektech z pozdní doby římské přitom není ojedinělým jevem, ve větší či menším množství byl identifikován na sídlištích v Přerubenicích (ZEMAN-VENCLOVÁ-BUBENÍK 1998, 109, obr. 6,8), ve Zbudově (ZAVŘEL 2001, 210, obr. 13,15) nebo ve Zlivi (ZAVŘEL 1987, 9, obr. 7). V konečném důsledku jsme tak schopni datovat pouze dobu zániku těchto sídlištních objektů. Kromě toho pozdně římská osada ve Vlčnově-Dolním Němčí pravděpodobně zničila starší mladoneolitické sídliště, které indikuje nepřilíš hluboko zapuštěný objekt O 2 a silná koncentrace nálezů v podorniční kulturní vrstvě (především ve čtvercích 72–1 až 72–45, 72–65, 72–67 a 73–18).

Po stránce chronologické výzkum ve Vlčnově-Dolním Němčí přinesl jen velmi málo dobře datovatelných drobných předmětů, jsme tak odkázáni především na keramiku. V závěru doby římské dochází obecně k nápadnému zhrubnutí a úpadku domácí keramické produkce používáním drsného písčitého materiálu a téměř minimální starostí o úpravu povrchu nádob. Na sídlištích se vedle sebe objevují velmi ledabyly vytvořené hrnce nesymetrických tvarů, někdy až na hranici použitelnosti spolu s technologicky vyspělou šedou jemně profilovanou keramikou točenou na kruhu, která pouze dožívá (HRUBÝ 1967, 656; POLLAK 1980, 199; TEJRAL 1985a, 334; 1989, 79; 1990, 18; 1998, 186). V materiální náplni závěrečné fáze vlčnovského sídliště nacházíme méně výrazné stopy takového vývoje, neboť stále ještě převažuje v ruce dělaná keramika standardních tvarů, úpravy povrchu a výzdoby. Některé tvary hrubé keramiky (misky s límcovitě vytaženým okrajem, hrnce s prožlabeným okrajem pro pokličku nebo okrajem zdobeným protlačovanými důlky a kónické misky) ji však spolehlivě datují do přechodného stupně C 3/D 1. Kromě domácí svébské složky tomuto časovému zařazení odpovídají také ojedinělé náznaky pozdního provinciálního importu (glazovaná keramika). Spolehlivé doklady cizích prvků z východu, tak typických pro nálezové prostředí horizontu D1, ve Vlčnově-Dolním Němčí s výjimkou deformované postranice udidla (?) chybí. Na základě těchto indicií došlo k zániku sídliště ve Vlčnově-Dolním Němčí ve vyspělém stupni pozdně římského horizontu C 3, zhruba ve třetí čtvrtině 4. století (mezi léty 350–380). Shodnou situaci můžeme nalézt na slovenských sídlištích v Branči a Velkém Mederu (VARSIK 1998, 99, 114–115). Vzhledem k tomu, že ve Vlčnově-Dolním Němčí byl zachycen jen zlomek sídliště ze závěru doby římské, je nutno tyto závěry považovat za předběžné a ověřit by je mohl jen následný terénní výzkum.

V krátkosti lze shrnout historii lokality ve Vlčnově-Dolním Němčí následovně. Po markomanských válkách (ve stupni B2/C 1) bylo na západním svahu údolí založeno nové sídliště s dvorcovým uspořádáním a později 300–400 m SV od

něj také žárové pohřebiště. Po zhruba 150 letech trvání se osídlení redukovalo a posunulo na východní svah potoka, kde ještě několik desetiletí přežívalo a zaniklo před příchodem migrujících kočovných kmenů z východu. Těžiště pozdního svěbského osídlení se ve středním Pomoraví posunulo do nedávno založených osad ve Zlechově a Drslavicích.

LITERATURA

- BŘICHÁČEK, P. – BRAUN, P. – KOŠNAR, L. 1991: Sedlec, district of České Budějovice – a settlement of the late Roman period, In: *Archaeology in Bohemia 1986–1990*, Praha, 126–129.
- BURGER, A. Sz. 1979: *Das spätrömische Gräberfeld von Somogyuszil*, Budapest.
- DROBERJAR, E. 1988: Sídliště z doby římské ve Vlčnově-Dolním Němčí a projevy římského imperia ve středním Pomoraví, rkp. SVOČ, FF MU Brno.
- DROBERJAR, E. 1989: Římská importovaná keramika na sídlištích 1.–4. stol. na Moravě I.–II., rkp. diplomové práce, ÚAM FF MU Brno.
- DROBERJAR, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen. Der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren, FAP 21, Praha.
- ELSCHEK, K. 1993: Jedenásta výskumná sezóna v Bratislave-Dúbravke, AVANS 1992, 32–34, 145–148.
- GASSNER, V. et al. 2000: *Das Kastell Mautern-Favianis*, RLÖ 39, Wien.
- GRYGIEL, R. (red.) 2000: *Badania Archeologiczne na terenie odkrywkii „Szczerców“ Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów“ S. A*, tom 1, Łódź.
- HRUBÝ, V. 1967: Sídliště z pozdní doby římské ve Zlechově, AR XIX/4, 643–658, 669.
- KACZANOWSKI, P. – MADYDA-LEGUTKO, R. 1989: Wyniki badań osady z okresu późnorzymskiego w Drochlinie, woj. Częstochowa, stan. 3, *Sprawozdania Archeologiczne XL*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 245–269.
- KAUFMANN, H. 1984: *Das spätkaiserzeitliche Brandgräberfeld von Wechmar*, Kreis Gotha. Katalog- Tafeln, Weimar.
- KOLNÍK, T. 1965: K typológii a chronológii niektorých spôn z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku, SIA XIII/1, 183–236.
- KOLNÍK, T. 1975: Žiarové pohrebisko z neskorkej doby rímskej a zo začiatku sťahovania národov v Čiernom Brode, SIA XXIII/2, 341–378.
- KOLNÍK, T. 1980: *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei*, Bratislava.
- KRASKOVSKÁ, L. 1965: Popolnicové pohrebisko v Ivanke pri Dunaji, SIA XIII/1, 163–182.
- KRATOCHVÍL, Z. 1980: Zvířecí kostní materiál ze sídlišť doby římské, PV 1977, Brno, 53–54.
- LAUERMANN, E. 1996: *Archäologische Forschungen Michelstetten 1996*, Katalog des NO Landesmuseums Neue Folge 416, Asparn/Zaya.
- MĄCZYŃSKA, M. 1998: Die Endphase der Przeworsk-Kultur, *Ethnographisch- Archäologische Zeitschrift* 39/1, 65–99.
- MICHÁLEK, J. 1999: Sídliště ze starší až mladší doby římské u Přešťovic, okr. Strakonice (nepublikovaná dokumentace k výzkumům B. Dubského a J. Böhma v letech 1932–1934), *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 12, 33–60.
- MITSCHA-MÄRHEIM, H. 1965: *Eine frühgeschichtliche Weilersiedlung in Klein-Meiseldorf*, MAGW XCV, 207–215.
- PALUPOVÁ, E. 1994: *Technologie výroby keramiky doby římské*, rkp. dipl. práce, ÚAM FF MU Brno.
- PERNIČKA, R. M. 1973–1974: Sondážní výzkum v prostoru Hluk-Dolní Němčí (Předběžná zpráva o etapě 1972), SPFFBU E 18–19, 169–180.
- PERNIČKA, R. M. 1980: Výzkum archeologické lokality mezi Hlukem a Dolním Němčí v letech 1972–1979, *Slovácko XXII*, 41–59.

- PERNIČKA, R. M. 1981a: Použití geofyzikálního průzkumu při výzkumu v Hluku-Dolním Němčí, SPFFBU E 26, 29–41.
- PERNIČKA, R. M. 1981b: Sídlištní objekty z doby římské v Hluku-Dolním Němčí, In: *Současné úkoly československé archeologie*, Valtice 1978, Praha, 74–79.
- PEŠKAŘ, I. 1961: Mikulčice, sídliště z doby římské, NZ č.j. 1301/61, ARÚ AV ČR Brno.
- PEŠKAŘ, I. 1972: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren, Praha.
- PEŠKAŘ, I. 1988: Hrnčířské pece z doby římské na Moravě, PA LXXIX/1, 106–169.
- PEŠKAŘ, I.–LUDIKOVSKÝ, K. 1978: Žárové pohřebiště z doby římské ve Velkých Hostěrádkách, *Studie AÚB VI/1*, Praha.
- PEŠKE, L. 1994: Osteologické nálezy z Mlékojed, okr. Mělník ze starší doby římské, AR XLVI, 306–318.
- PIETA, K. – PLACHÁ, V. 1989: Getreide- und Brotfunde aus der Völkerwanderungszeit in Děvín, SIA XXXVII/1, 69–88.
- PIETA, K. – RUTTKAY, M. 1997: Germanische Siedlung aus dem 4. und 5. Jh. in Nitra-Párovské Háje und Probleme der Siedlungskontinuität, In: *Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donauraum*, Brno, 145–163.
- PLEINER, R. 1959: Osada s železárny z mladší doby římské v Tuchlovicích, PA L/1, 158–196.
- POLLAK, M. 1980: Die germanischen Bodenfunde des 1.–4. Jahrhunderts n. Chr. im nördlichen Niederösterreich, Wien.
- POLLAK, M. 1997: Die germanische Drehscheibenkeramik vom Oberleiserberg, In: *Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donauraum*, Brno, 165–170.
- SCHULTZE, E. 1994: Demnitz – eine spätkaiserzeitlichen Siedlung im östlichen Brandenburg, In: *Kultura przeworska*, Tom 1, Lublin, 293–300.
- SOPRONI, S. 1985: Die letzten Jahrzehnhunderte des pannonischen Limes, München.
- STUPPNER, A. 1997: Römische Keramik im nördlichen Niederösterreich anhand ausgewählter Fundplätze I., Dissertation Arbeit an der Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien, Wien.
- SVOBODA, B. 1965: Čechy v době stěhování národů, Praha.
- ŠEFČÁKOVÁ, A. 1996: Archeozoologické nálezy z germánských objektů v Bohdanoviciach, *Zborník SNM XC, archeológia 6*, Bratislava, 120–122.
- TEJRAL, J. 1975: Die Probleme der späten römischen Kaiserzeit in Mähren, SAÚB III/2, Praha.
- TEJRAL, J. 1985a: Naše země a římské Podunají na počátku doby stěhování národů, PA LXXVI, 308–397.
- TEJRAL, J. 1985b: Spätromische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren, ArchA 69, 105–145.
- TEJRAL, J. 1989: K otázce pozdně římských sídlišť „zlechovského typu“, ČMM LXXIV, 77–88.
- TEJRAL, J. 1990: Archäologischer Beitrag zur Erkenntnis der völkerwanderungszeitlichen Ethnostrukturen nördlich der mittleren Donau, In: *Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern*, Teil 2, Wien, 9–87.
- TEJRAL, J. 1998: Die Besonderheiten der germanischen Siedlungsentwicklung während der Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Mähren und ihr Niederschlag im archäologischen Befund, In: *Haus und Hof im östlichen Germanien*, Tagung Berlin vom 4. bis 8. Oktober 1994, Bonn, 181–207.
- TEJRAL, J. 1999: Archäologisch-kulturelle Entwicklung im norddanubischen Raum am Ende der Spätkaiserzeit und am Anfang der Völkerwanderungszeit, In: *L'Occident romain et l'Europe au début de l'époque des Grandes Migrations*, Brno, 205–271.
- TEMPELMANN-MAČZYŃSKA, M. 1985: Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum, Mainz.
- TRŇÁČKOVÁ, Z. 1960: Žárové pohřebiště z pozdní doby římské v Šaraticích, PA LI/2, 561–609.
- VARSÍK, V. 1998: Štruktúra germánských sídlisk z 2.–3. storočia na juhozápadnom Slovensku (Branč a Veľký Meder), kandidátska disertačná práca, Nitra.
- VARSÍK, V. 2002a: Bratislava-Trnávka. Katalog, nepublikovaný rukopis.
- VARSÍK, V. 2002b: Besiedlung in der älteren römischen Kaiserzeit am östlichen Rand von Bratislava, SIA L, 127–152.

- VENCL, S. 2001: Souvislosti chápání pojmu „náleзовý celek“ v české archeologii, AR LIII/3, 592–614.
- WIELOWIEJSKI, J. 1981: Prahistoria ziem polskich. Tom V: Późny okres lateński i okres rzymski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
- WOLSAN, M. – NADACHOWSKI, A. 1992: Szczątki zwierzęce z osady z późnego okresu wpływów rzymskich w Świlczy kolo Rzeszowa, Materiały i sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1985–1990, Rzeszów-Krosno-Tarnobrzeg, 193–199.
- ZAVŘEL, P. 1987: Výzkum sídliště z doby římské ve Zlivi (okr. České Budějovice) v roce 1984, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 4, 7–21.
- ZAVŘEL, P. 2001: Výzkum sídliště z doby římské a z doby stěhování národů ve Zbudově (okr. České Budějovice) v letech 1983–1989, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 14, 205–229.
- ZEMAN, J. 1961: Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostece na Hané, Praha.
- ZEMAN, J. – VENCLOVÁ, N. – BUBENÍK, J. 1998: Železářská osada z 3. - poč. 5. stol. v Přerubenicích, Praehistorica XXIII, Praha, 95–131.

DIE SPÄTKAISERZEITLICHE BESIEDLUNG DER GERMANISCHEN SIEDLUNG IN VLČNOV-DOLNÍ NĚMČÍ

Bei der systematischen archäologischen Grabung der Philosophischen Fakultät der Jan-Evangelista-Purkyně Universität in Brno wurde in den Jahren 1972–1980 eine jungkaiserzeitliche Siedlung entdeckt, in deren östlichen Teil Belege des Überlebens bis zum Ende der römischen Kaiserzeit ersicht wurden (Abb. 1). Es handelt sich um eine kleine isolierte Gruppe der Siedlungsobjekte des wirtschaftlichen Charakters, ohne markanter Belege einer oberirdischen Konstruktion (Abb. 2). Das Inventar dieser vertieften Gruben war reich vor allem an einheimische germanische handgemachte Keramik. Die Hauptformen darstellen bauchförmige oder schlanke S-förmige Töpfe, niedrigere konische Schüssel oder Schüssel mit eingezogenem Rand (Abb. 3–6), die an die vorhergehende Entwicklung der germanischen Keramik knüpfen. Ähnliche Funde stammen auch aus den Oberflächenquadrate und Prospektionen im Raum ober diesen Objekte (Abb. 7–9). Hier wurden auch Belege der Spätantikenware (grünglasierte Keramik) gefunden. Nur minimal (1 %) ist in Vlčnov-Dolní NĚmčĭ die graue Drehscheibenkeramik vertreten, gleich wie kleine, chronologisch empfindliche Gegenstände (Fibel, Glasperlen, Seitenbrett von Pferdegebisses?). Ein zahlreiches Vorkommen der verzierten Scherben in den spätkaiserzeitlichen Objekten können wir den Transformationsprozessen auf der Fundstelle zuschreiben. Die osteologische Analyse der Tierknochen (Taf. 1) stellte eine überwiegende Vieh- und Schweinezucht fest.

Nach der Auswertung der archäologischen Funde können wir den östlichen Teil der Siedlung in Vlčnov-Dolní NĚmčĭ in die spätrömische Kaiserzeit datiert, in die späte Phase der Stufe C3 (za. zwischen den Jahren 350–380). Dies belegt vor allem das Vorkommen einiger Formen der germanischen Grobkeramik, die für den spätkaiserzeitlichen Horizont charakteristisch sind (Schüssel mit kragenartig eingezogenem Rand – Abb. 4:1,3, 8:9–12, Töpfe mit kanneliertem Rand für den Dekkel – Abb. 7:11 oder mit Fingereindrücken verziert – Abb. 3:1, 8:2–3), der späten provinzialrömischen glasierten Keramik (Abb. 9:14–17) und gleichzeitig die Absenz der fremden östlichen Elemente der frühvölkerwanderungszeitliche Horizont D 1. Nach dem Untergang der Siedlung in Vlčnov-Dolní NĚmčĭ verlegt sich das Zentrum der germanischen Besiedlung des mittleren Gebiets des Flusses Morava nach Zlechov und Drslavice.

